
Shvetashvatara Upanishad

श्वेताश्वतरोपनिषत्

Document Information

Text title : shvetaashvataropaniShat

File name : shveta.itx

Category : upanishhat, svara

Location : doc_upanishhat

Author : Vedic Rishis

Transliterated by : Sunder Hattangadi

Proofread by : John Manetta

Description-comments : 14/108; Krishna YajurVeda, Samanya upanishad

Latest update : July 20, 1999, February 21, 2018

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

December 22, 2023

sanskritdocuments.org

श्वेताश्वतरोपनिषत्

ॐ सहनाववतु । सह नौ भुनक्तु ।
सह वीर्यं करवावहे ।
तेजस्वि नावधीतमस्तु । मा विद्विषावहे ॥
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

प्रथमोऽध्यायः ।

हरिः ॐ ॥ ब्रह्मवादिनो वदन्ति ।
किं कारणं ब्रह्म कुतः स्म जाता
जीवाम केन क्व च सम्प्रतिष्ठा ।
अधिष्ठिताः केन सुखेतरेषु
वर्तामहे ब्रह्मविदो व्यवस्थाम् ॥ १॥

कालः स्वभावो नियतिर्यदृच्छा
भूतानि योनिः पुरुष इति चिन्त्या ।
संयोग एषां न त्वात्मभावा-
दात्माप्यनीशः सुखदुःखहेतोः ॥ २॥

ते ध्यानयोगानुगता अपश्यन्
देवात्मशक्तिं स्वगुणैर्निगूढाम् ।
यः कारणानि निखिलानि तानि
कालात्मयुक्तान्यधितिष्ठत्येकः ॥ ३॥

तमेकनेमिं त्रिवृतं षोडशान्तं
शतार्धारं विंशतिप्रत्यराभिः ।
अष्टकैः षड्विंश्वरूपैकपाशं
त्रिमार्गभेदं द्विनिमित्तैकमोहम् ॥ ४॥

पञ्चस्रोतोम्बुं पञ्चयोन्युग्रवक्रां

पञ्चप्राणोर्मि पञ्चबुद्ध्यादिमूलाम् ।
 पञ्चावर्ता पञ्चदुःखौघवेगां
 पञ्चाशद्भेदां पञ्चपर्वामधीमः ॥ ५॥
 सर्वाजीवे सर्वसंस्थे बृहन्ते
 अस्मिन् हंसो भ्राम्यते ब्रह्मचक्रे ।
 पृथगात्मानं प्रेरितारं च मत्वा
 जुष्टस्ततस्तेनामृतत्वमेति ॥ ६॥
 उद्गीतमेतत्परमं तु ब्रह्म
 तस्मिंस्त्रयं सुप्रतिष्ठाऽक्षरं च ।
 अत्रान्तरं ब्रह्मविदो विदित्वा
 लीना ब्रह्मणि तत्परा योनिमुक्ताः ॥ ७॥
 संयुक्तमेतत् क्षरमक्षरं च
 व्यक्ताव्यक्तं भरते विश्वमीशः ।
 अनीशश्चात्मा बध्यते भोक्तु-
 भावाज् ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपाशैः ॥ ८॥
 ज्ञाज्ञौ द्वावजावीशनीशावजा
 ह्येका भोक्तृभोग्यार्थयुक्ता ।
 अनन्तश्चात्मा विश्वरूपो ह्यकर्ता
 त्रयं यदा विन्दते ब्रह्ममेतत् ॥ ९॥
 क्षरं प्रधानममृताक्षरं हरः
 क्षरात्मानावीशते देव एकः ।
 तस्याभिध्यानाद्योजनात्तत्त्व-
 भावात् भूयश्चान्ते विश्वमायानिवृत्तिः ॥ १०॥
 ज्ञात्वा देवं सर्वपाशापहानिः
 क्षीणैः क्लेशैर्जन्ममृत्युप्रहाणिः ।
 तस्याभिध्यानात्तृतीयं देहभेदे
 विश्वैश्वर्यं केवल आप्तकामः ॥ ११॥
 एतज्ज्ञेयं नित्यमेवात्मसंस्थं
 नातः परं वेदितव्यं हि किञ्चित् ।

भोक्ता भोग्यं प्रेरितारं च मत्वा
सर्वं प्रोक्तं त्रिविधं ब्रह्ममेतत् ॥ १२॥

वहेर्यथा योनिगतस्य मूर्तिर्न
दृश्यते नैव च लिङ्गनाशः ।
स भूय एवेन्धनयोनिगृह्य-
स्तद्वोभयं वै प्रणवेन देहे ॥ १३॥

स्वदेहमरणिं कृत्वा प्रणवं चोत्तरारणिम् ।
ध्याननिर्मथनाभ्यासादेवं पश्येन्निगूढवत् ॥ १४॥

तिलेषु तैलं दधिनीव सर्पि-
रापः स्रोतःस्वरणीषु चाग्निः ।
एवमात्माऽत्मनि गृह्यतेऽसौ
सत्येनैनं तपसायोऽनुपश्यति ॥ १५॥

सर्वव्यापिनमात्मानं क्षीरे सर्पिरिवार्पितम् ।
आत्मविद्यातपोमूलं तद्ब्रह्मोपनिषत् परम् ॥ १६॥

द्वितीयोऽध्यायः ।

युञ्जानः प्रथमं मनस्तत्त्वाय सविता धियः ।
अग्नेर्ज्योतिर्निचाय्य पृथिव्या अध्याभरत् ॥ १॥

युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सवे ।
सुवर्गेयाय शक्त्या ॥ २॥

युक्ताय मनसा देवान् सुवर्यतो धिया दिवम् ।
बृहज्ज्योतिः करिष्यतः सविता प्रसुवाति तान् ॥ ३॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो
विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक
इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥ ४॥

युजे वां ब्रह्म पूर्वं नमोभिर्विश्लोक
एतु पथ्येव सूरैः ।

शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये
धामानि दिव्यानि तस्थुः ॥ ५॥

अग्निर्यत्राभिमथ्यते वायुर्यत्राधिरुध्यते ।
 सोमो यत्रातिरिच्यते तत्र सञ्जायते मनः ॥ ६ ॥
 सवित्रा प्रसवेन जुषेत ब्रह्म पूर्व्यम् ।
 यत्र योनिं कृणवसे न हि ते पूर्तमक्षिपत् ॥ ७ ॥
 त्रिरुन्नतं स्थाप्य समं शरीरं
 हृदीन्द्रियाणि मनसा सन्निवेश्य ।
 ब्रह्मोडुपेन प्रतरेत विद्वान्
 स्रोतांसि सर्वाणि भयानकानि ॥ ८ ॥
 प्राणान् प्रपीड्येह संयुक्तचेष्टः
 क्षीणे प्राणे नासिकयोच्छ्वसीत ।
 दुष्टाश्वयुक्तमिव वाहमेनं
 विद्वान् मनो धारयेताप्रमत्तः ॥ ९ ॥
 समे शुचौ शर्करावह्निवालिका-
 विवर्जिते शब्दजलाश्रयादिभिः ।
 मनोनुकूले न तु चक्षुपीडने
 गुहानिवाताश्रयणे प्रयोजयेत् ॥ १० ॥
 नीहारधूमार्कानिलानलानां
 खद्योतविद्युत्स्फटिकशशीनाम् ।
 एतानि रूपाणि पुरःसराणि
 ब्रह्मण्यभिव्यक्तिकराणि योगे ॥ ११ ॥
 पृथिव्यप्तेजोऽनिलखे समुत्थिते
 पञ्चात्मके योगगुणे प्रवृत्ते ।
 न तस्य रोगो न जरा न मृत्युः
 प्राप्तस्य योगाग्निमयं शरीरम् ॥ १२ ॥
 लघुत्वमारोग्यमलोलुपत्वं
 वर्णप्रसादः स्वरसौष्टवं च ।
 गन्धः शुभो मूत्रपुरीषमल्पं
 योगप्रवृत्तिं प्रथमां वदन्ति ॥ १३ ॥

यथैव बिम्बं मृदयोपलितं
 तेजोमयं भ्राजते तत् सुधान्तम् ।
 तद्वाऽऽत्मतत्त्वं प्रसमीक्ष्य देही
 एकः कृतार्थो भवते वीतशोकः ॥ १४॥

यदात्मतत्त्वेन तु ब्रह्मतत्त्वं
 दीपोपमेनेह युक्तः प्रपश्येत् ।
 अजं ध्रुवं सर्वतत्त्वैर्विशुद्धं
 ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपापैः ॥ १५॥

एषो ह देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः ।
 पूर्वो ह जातः स उ गर्भे अन्तः ।
 स एव जातः स जनिष्यमाणः
 प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति सर्वतोमुखः ॥ १६॥

यो देवो अग्नौ योऽप्सु
 यो विश्वं भुवनमाविवेश ।
 य ओषधीषु यो वनस्पतिषु
 तस्मै देवाय नमो नमः ॥ १७॥
 तृतीयोऽध्यायः ।

य एको जालवानीशत ईशनीभिः
 सर्वाल्लोकानीशत ईशनीभिः ।
 य एवैक उद्भवे सम्भवे च
 य एतद् विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥ १॥

एको हि रुद्रो न द्वितीयाय तस्थु-
 र्य इमाल्लोकानीशत ईशनीभिः ।
 प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति सञ्चुकोचान्तकाले
 संसृज्य विश्वा भुवनानि गोपाः ॥ २॥

विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो
 विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात् ।
 सं बाहुभ्यां धमति सम्पतत्रै-
 र्यावाभूमी जनयन् देव एकः ॥ ३॥

यो देवानां प्रभवश्चोद्भवश्च

विश्वाधिपो रुद्रो महर्षिः ।

हिरण्यगर्भं जनयामास पूर्वं

स नो बुद्ध्या शुभया संयुनक्तु ॥ ४॥

या ते रुद्र शिवा तनूरघोराऽपापकाशिनी ।

तया नस्तनुवा शन्तमया गिरिशन्ताभिचाकशीहि ॥ ५॥

याभिषुं गिरिशन्त हस्ते बिभर्ष्यस्तवे ।

शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥ ६॥

ततः परं ब्रह्म परं बृहन्तं

यथानिकायं सर्वभूतेषु गूढम् ।

विश्वस्यैकं परिवेष्टितार-

मीशं तं ज्ञात्वाऽमृता भवन्ति ॥ ७॥

वेदाहमेतं पुरुषं महान्त-

मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।

तमेव विदित्वातिमृत्युमेति

नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥ ८॥

यस्मात् परं नापरमस्ति किञ्चिद्य-

स्मान्नणीयो न ज्यायोऽस्ति कश्चित् ।

वृक्ष इव स्तब्धो दिवि तिष्ठत्येक-

स्तेनेदं पूर्णं पुरुषेण सर्वम् ॥ ९॥

ततो यदुत्तरततं तदरूपमनामयम् ।

य एतद्विदुरमृतास्ते भवन्ति अथेतरे दुःखमेवापियन्ति ॥ १०॥

सर्वानन शिरोग्रीवः सर्वभूतगुहाशयः ।

सर्वव्यापी स भगवांस्तस्मात् सर्वगतः शिवः ॥ ११॥

महान् प्रभुर्वै पुरुषः सत्वस्यैष प्रवर्तकः ।

सुनिर्मलामिमां प्राप्तिमीशानो ज्योतिरव्ययः ॥ १२॥

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषोऽन्तरात्मा

सदा जनानां हृदये सन्निविष्टः ।

हृदा मनीषा मनसाभिकृतो

य एतद् विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥ १३॥

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

स भूमिं विश्वतो वृत्वा अत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ १४॥

पुरुष एवेदं सर्वं यद् भूतं यच्च भव्यम् ।

उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥ १५॥

सर्वतः पाणिपादं तत् सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम् ।

सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥ १६॥

सर्वेन्द्रियगुणाभासं सर्वेन्द्रियविवर्जितम् ।

सर्वस्य प्रभुमीशानं सर्वस्य शरणं सुहृत् ॥ १७॥

नवद्वारे पुरे देही हंसो लेलायते बहिः ।

वशी सर्वस्य लोकस्य स्थावरस्य चरस्य च ॥ १८॥

अपाणिपादो जवनो ग्रहीता

पश्यत्यचक्षुः स शृणोत्यकर्णः ।

स वेत्ति वेद्यं न च तस्यास्ति वेत्ता

तमाहुरग्र्यं पुरुषं महान्तम् ॥ १९॥

अणोरणीयान् महतो महीया-

नात्मा गुहायां निहितोऽस्य जन्तोः ।

तमक्रतुः पश्यति वीतशोको

धातुः प्रसादान्महिमानमीशम् ॥ २०॥

वेदाहमेतमजरं पुराणं

सर्वात्मानं सर्वगतं विभुत्वात् ।

जन्मनिरोधं प्रवदन्ति यस्य

ब्रह्मवादिनो हि प्रवदन्ति नित्यम् ॥ २१॥

चतुर्थोऽध्यायः ।

य एकोऽवर्णो बहुधा शक्तियोगाद्

वरणाननेकान् निहितार्थो दधाति ।

विचैति चान्ते विश्वमादौ च देवः

स नो बुद्ध्या शुभया संयुनक्तु ॥ १॥

तदेवाग्निस्तदादित्य-

स्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः ।

तदेव शुक्रं तद् ब्रह्म

तदापस्तत् प्रजापतिः ॥ २॥

त्वं स्त्री त्वं पुमानसि

त्वं कुमार उत वा कुमारी ।

त्वं जीर्णो दण्डेन वञ्चसि

त्वं जातो भवसि विश्वतोमुखः ॥ ३॥

नीलः पतङ्गो हरितो लोहिताक्ष-

स्तडिर्द्रुर्भ ऋतवः समुद्राः ।

अनादिमत् त्वं विभुत्वेन वर्तसे

यतो जातानि भुवनानि विश्वा ॥ ४॥

अजामेकां लोहितशुक्लकृष्णां

बह्वीः प्रजाः सृजमानां सरूपाः ।

अजो ह्येको जुषमाणोऽनुशेते

जहात्येनां भुक्तभोगामजोऽन्यः ॥ ५॥

द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया

समानं वृक्षं परिषस्वजाते ।

तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्यन-

श्नन्नन्यो अभिचाकशीति ॥ ६॥

समाने वृक्षे पुरुषो निमग्नोऽ-

नीशया शोचति मुह्यमानः ।

जुष्टं यदा पश्यत्यन्यमीशमस्य

महिमानमिति वीतशोकः ॥ ७॥

ऋचो अक्षरे परमे व्योमन्

यस्मिन्देवा अधि विश्वे निषेदुः ।

यस्तं न वेद किमृचा करिष्यति

य इत्तद्विदुस्त इमे समासते ॥ ८॥

छन्दांसि यज्ञाः क्रतवो ब्रतानि

भूतं भव्यं यच्च वेदा वदन्ति ।

अस्मान् मायी सृजते विश्वमेत-

त्तस्मिंश्चान्यो मायया सन्निरुद्धः ॥ १॥

मायां तु प्रकृतिं विद्यान्मायिनं च महेश्वरम् ।

तस्यवयवभूतैस्तु व्याप्तं सर्वमिदं जगत् ॥ १०॥

यो योनिं योनिमधितिष्ठत्येको

यस्मिन्निदं सं च विचैति सर्वम् ।

तमीशानं वरदं देवमीड्यं

निचाय्येमां शान्तिमत्यन्तमेति ॥ ११॥

यो देवानां प्रभवश्चोद्भवश्च

विश्वाधिपो रुद्रो महर्षिः ।

हिरण्यगर्भं पश्यत जायमानं

स नो बुद्ध्या शुभया संयुनक्तु ॥ १२॥

यो देवानामधिपो

यस्मिन्ल्लोका अधिश्रिताः ।

य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः

कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ १३॥

सूक्ष्मातिसूक्ष्मं कलिलस्य मध्ये

विश्वस्य स्रष्टारमनेकरूपम् ।

विश्वस्यैकं परिवेष्टितारं

ज्ञात्वा शिवं शान्तिमत्यन्तमेति ॥ १४॥

स एव काले भुवनस्य गोप्ता

विश्वाधिपः सर्वभूतेषु गूढः ।

यस्मिन् युक्ता ब्रह्मर्षयो देवताश्च

तमेवं ज्ञात्वा मृत्युपाशांश्छिनत्ति ॥ १५॥

घृतात् परं मण्डमिवातिसूक्ष्मं

ज्ञात्वा शिवं सर्वभूतेषु गूढम् ।

विश्वस्यैकं परिवेष्टितारं

ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपाशैः ॥ १६॥

एष देवो विश्वकर्मा महात्मा

सदा जनानां हृदये सन्निविष्टः ।

हृदा मनीषा मनसाभिकृप्तो

य एतद् विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥ १७ ॥

यदाऽतमस्तान्न दिवा न रात्रिः

न सन्नचासच्छिव एव केवलः ।

तदक्षरं तत् सवितुर्वरेण्यं

प्रज्ञा च तस्मात् प्रसृता पुराणी ॥ १८ ॥

नैनमूर्ध्वं न तिर्यञ्चं

न मध्ये न परिजग्रभत् ।

न तस्य प्रतिमा अस्ति

यस्य नाम महद् यशः ॥ १९ ॥

न सन्दृशे तिष्ठति रूपमस्य

न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनम् ।

हृदा हृदिस्थं मनसा य एन-

मेवं विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥ २० ॥

अजात इत्येवं कश्चिद्भीरुः प्रपद्यते ।

रुद्र यत्ते दक्षिणं मुखं तेन मां पाहि नित्यम् ॥ २१ ॥

मा नस्तोके तनये मा न आयुषि

मा नो गोषु मा न अश्वेषु रीरिषः ।

वीरान् मा नो रुद्र भामितो

वधीर्हविष्मन्तः सदामित् त्वा हवामहे ॥ २२ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ।

द्वे अक्षरे ब्रह्मपरे त्वनन्ते

विद्याविद्ये निहिते यत्र गूढे ।

क्षरं त्वविद्या ह्यमृतं तु विद्या

विद्याविद्ये ईशते यस्तु सोऽन्यः ॥ १ ॥

यो योनिं योनिमधितिष्ठत्येको

विश्वानि रूपाणि योनीश्च सर्वाः ।

ऋषिं प्रसूतं कपिलं यस्तमग्रे
ज्ञानैर्बिभर्ति जायमानं च पश्येत् ॥ २॥

एकैक जालं बहुधा विकुर्व-
त्रस्मिन् क्षेत्रे संहरत्येष देवः ।
भूयः सृष्ट्वा पतयस्तथेशः
सर्वाधिपत्यं कुरुते महात्मा ॥ ३॥

सर्वा दिश ऊर्ध्वमधश्च तिर्यक्
प्रकाशयन् भ्राजते यद्वनङ्गान् ।
एवं स देवो भगवान् वरेण्यो
योनिस्वभावानधितिष्ठत्येकः ॥ ४॥

यच्च स्वभावं पचति विश्वयोनिः
पाच्यांश्च सर्वान् परिणामयेद् यः ।
सर्वमेतद् विश्वमधितिष्ठत्येको
गुणांश्च सर्वान् विनियोजयेद् यः ॥ ५॥

तद् वेदगुह्योपनिषत्सु गूढं
तद् ब्रह्मा वेदते ब्रह्मयोनिम् ।
ये पूर्वं देवा ऋषयश्च तद् विदु-
स्ते तन्मया अमृता वै बभूवुः ॥ ६॥

गुणान्वयो यः फलकर्मकर्ता
कृतस्य तस्यैव स चोपभोक्ता ।
स विश्वरूपस्त्रिगुणस्त्रिवर्त्मा
प्राणाधिपः सञ्चरति स्वकर्मभिः ॥ ७॥

अङ्गुष्ठमात्रो रवितुल्यरूपः
सङ्कल्पाहङ्कारसमन्वितो यः ।
बुद्धेर्गुणेनात्मगुणेन चैव
आराग्रमात्रोऽप्यपरोऽपि दृष्टः ॥ ८॥

बालाग्रशतभागस्य शतधा कल्पितस्य च ।
भागो जीवः स विज्ञेयः स चानन्त्याय कल्पते ॥ ९॥
नैव स्त्री न पुमानेष न चैवायं नपुंसकः ।

यद्यच्छरीरमादत्ते तेने तेने स युज्यते ॥ १०॥

सङ्कल्पनस्पर्शनदृष्टिमोहे-

ग्रांसाम्बुवृष्ट्रात्मविवृद्धिजन्म ।

कर्मानुगान्यनुक्रमेण देही

स्थानेषु रूपाण्यभिसम्प्रपद्यते ॥ ११॥

स्थूलानि सूक्ष्माणि बहूनि चैव

रूपाणि देही स्वगुणैर्वृणोति ।

क्रियागुणैरात्मगुणैश्च तेषां

संयोगहेतुरपरोऽपि दृष्टः ॥ १२॥

अनाद्यनन्तं कलिलस्य मध्ये

विश्वस्य स्रष्टारमनेकरूपम् ।

विश्वस्यैकं परिवेष्टितारं

ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपाशैः ॥ १३॥

भावग्राह्यमनीडाख्यं भावाभावकरं शिवम् ।

कलासर्गकरं देवं ये विदुस्ते जहुस्तनुम् ॥ १४॥

षष्ठोऽध्यायः ।

स्वभावमेके कवयो वदन्ति

कालं तथान्ये परिमुह्यमानाः ।

देवस्यैष महिमा तु लोके

येनेदं भ्राम्यते ब्रह्मचक्रम् ॥ १॥

येनावृतं नित्यमिदं हि सर्वं ज्ञः

कालकारो गुणी सर्वविद् यः ।

तेनेशितं कर्म विवर्तते ह

पृथिव्यप्तेजोनिलखानि चिन्त्यम् ॥ २॥

तत्कर्म कृत्वा विनिवर्त्य भूय-

स्तत्त्वस्य तावेन समेत्य योगम् ।

एकेन द्वाभ्यां त्रिभिरष्टभिर्वा

कालेन चैवात्मगुणैश्च सूक्ष्मैः ॥ ३॥

आरभ्य कर्माणि गुणान्वितानि

भावांश्च सर्वान् विनियोजयेद्यः ।

तेषामभावे कृतकर्मनाशः

कर्मक्षये याति स तत्त्वतोऽन्यः ॥ ४॥

आदिः स संयोगनिमित्तहेतुः

परस्त्रिकालादकलोऽपि दृष्टः ।

तं विश्वरूपं भवभूतमीड्यं

देवं स्वचित्तस्थमुपास्य पूर्वम् ॥ ५॥

स वृक्षकालाकृतिभिः परोऽन्यो

यस्मात् प्रपञ्चः परिवर्ततेऽयम् ।

धर्मावहं पापनुदं भगेशं

ज्ञात्वात्मस्थममृतं विश्वधाम ॥ ६॥

तमीश्वराणां परमं महेश्वरं

तं देवतानां परमं च दैवतम् ।

पतिं पतीनां परमं परस्ताद्-

विदाम देवं भुवनेशमीड्यम् ॥ ७॥

न तस्य कार्यं करणं च विद्यते

न तत्समश्चाभ्यधिकश्च दृश्यते ।

परास्य शक्तिर्विविधैव श्रूयते

स्वाभाविकी ज्ञानबलक्रिया च ॥ ८॥

न तस्य कश्चित् पतिरस्ति लोके

न चेशिता नैव च तस्य लिङ्गम् ।

स कारणं करणाधिपाधिपो

न चास्य कश्चिज्जनिता न चाधिपः ॥ ९॥

यस्तन्तुनाभ इव तन्तुभिः प्रधानजैः स्वभावतः ।

देव एकः स्वमावृणोति स नो दधातु ब्रह्माप्ययम् ॥ १०॥

एको देवः सर्वभूतेषु गूढः

सर्वव्यापी सर्वभूतान्तरात्मा ।

कर्माध्यक्षः सर्वभूताधिवासः

साक्षी चेता केवलो निर्गुणश्च ॥ ११॥

एको वशी निष्क्रियाणां बहूना-

मेकं बीजं बहुधा यः करोति ।

तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरा-

स्तेषां सुखं शाश्वतं नेतरेषाम् ॥ १२॥

नित्यो नित्यानां चेतनश्चेतनाना-

मेको बहूनां यो विदधाति कामान् ।

तत्कारणं साङ्ख्ययोगाधिगम्यं

ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपाशैः ॥ १३॥

न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं

नेमा विद्युतो भान्ति कुतोऽयमग्निः ।

तमेव भान्तमनुभाति सर्वं

तस्य भासा सर्वमिदं विभाति ॥ १४॥

एको हंसः भुवनस्यास्य मध्ये

स एवाग्निः सलिले संनिविष्टः ।

तमेव विदित्वा अतिमृत्युमेति

नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥ १५॥

स विश्वकृद् विश्वविदात्मयोनि-

र्ज्ञः कालकालो गुणी सर्वविद् यः ।

प्रधानक्षेत्रज्ञपतिर्गुणेशः

संसारमोक्षस्थितिबन्धहेतुः ॥ १६॥

स तन्मयो ह्यमृत ईशसंस्थो

ज्ञः सर्वगो भुवनस्यास्य गोप्ता ।

य ईशेऽस्य जगतो नित्यमेव

नान्यो हेतुर्विद्यत ईशनाय ॥ १७॥

यो ब्रह्माणं विदधाति पूर्वं

यो वै वेदांश्च प्रहिणोति तस्मै ।

तं ह देवं आत्मबुद्धिप्रकाशं

मुमुक्षुर्वै शरणमहं प्रपद्ये ॥ १८॥

निष्कलं निष्क्रियं शान्तं निरवद्यं निरञ्जनम् ।

अमृतस्य परं सेतुं दग्धेन्दनमिवानलम् ॥ १९॥

यदा चर्मवदाकाशं वेष्टयिष्यन्ति मानवाः ।

तदा देवमविज्ञाय दुःखस्यान्तो भविष्यति ॥ २०॥

तपःप्रभावाद् देवप्रसादाच्च

ब्रह्म ह श्वेताश्वतरोऽथ विद्वान् ।

अत्याश्रमिभ्यः परमं पवित्रं

प्रोवाच सम्यगृषिसङ्घजुष्टम् ॥ २१॥

वेदान्ते परमं गुह्यं पुराकल्पे प्रचोदितम् ।

नाप्रशान्ताय दातव्यं नापुत्रायाशिष्याय वा पुनः ॥ २२॥

यस्य देवे परा भक्तिः यथा देवे तथा गुरौ ।

तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः ॥ २३॥

प्रकाशन्ते महात्मन इति ।

ॐ सह नावतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।

तेजस्वि नावधीतमस्तु । मा विद्विषावहै ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Encoded and proofread by Sunder Hattangadi

Proofread by John Manetta

——
Shvetashvatara Upanishad

pdf was typeset on December 22, 2023

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

